

فصل دوم

جغرافیای انسانی استان هرمزگان

درس ۶ تقسیمات سیاسی استان

استان هرمزگان بر اساس آخرین تقسیمات کشوری ۱۳ شهرستان که ۹ شهرستان آن ساحلی است، ۳۸ شهر، ۸۵ دهستان، ۳۸ بخش و ۲۹۱ آبادی و ۱۴ جزیره دارد.

شکل ۲-۱- نقشه تقسیمات سیاسی استان هرمزگان به تفکیک شهرستان

برای مطالعه

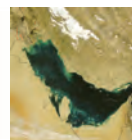

جدول ۱-۲ - تقسیمات سیاسی استان هرمزگان به تفکیک شهرستان

شهرستان	مرکز شهرستان	بخش	مرکز بخش	دهستان	مرکز دهستان	شهر
ابوموسی	جزیره سیری	مرکزی	ابوموسی	سیری		
		تنب	تنب بزرگ	تنب	جزیره تنب بزرگ	
بندرعباس	محل نوایسین	مرکزی	بندرعباس	ایسین		
				تازیان		
		قلعه قاضی	قلعه قاضی	قلعه قاضی	قلعه قاضی	
				دهنو	دهنو	
تخت	شمیل تخت	تخت	تخت	شمیل تخت		
				فین		
فین	فین	فین	فین	گهره		
				قطب آباد		
خمیر	پل شرقی	مرکزی	خمیر	خمیر		
				کهورستان	کهورستان	
رویدر	رویدر	رویدر	رویدر	رویدر		
				رودبار	رودبار	

جغرافیای انسانی استان

بستک	دهنگ	گوده	بستک	مرکزی	بستک	بستک
	ده تل	ده تل				
	فتویه	فتویه				
جناح	کمشک	فرامرزان	جناح	جناح	بستک	بستک
	جناح	جناح				
	هرنگ	هرنگ	کوخرد	کوخرد هرنگ		
	کوخرد	کوخرد				
بندرلنگه کنگ	گزیر	حومه	بندرلنگه	مرکزی	بندرلنگه	بندرلنگه
	دژگان	دژگان				
	لمزان	پدل	مهران	مهران		
چارک	چارک	چارک	چارک	شیبکوه	بستک	بستک
	بندر مقام	مقام				
کیش	کیش	کیش	کیش	کیش	بستک	بستک
	جزیره لاوان	لاوان				
پارسیان کوشکنار	زیارت	بهدشت	کوشکنار	کوشکنار	پارسیان	پارسیان
	کوشکنار	کوشکنار				
	به ده	مهرگان	پارسیان	مرکزی		
	بوچیر	بوچیر				
بندر جاسک	جاسک کهنه	جاسک	بندر جاسک	مرکزی	بندر جاسک	جاسک
	کنگان	کنگان				
	یکدار	گابریک				
	سدیج	سورک	لیردف	لیردف		
	بی وشک	بی وشک				

سردشت	سردشت	سردشت	سردشت	مرکزی	بشاگرد	بشاگرد
	کلورجکدان	جکدان				
گوهران	گوهران	گوهران	گوهران	گوهران		
	درايسر	درايسر				
	پارامون	پارامون				
گوهران	گافر	گافر	پارامون	گافروپارامون		
	پارامون	پارامون				
	گافر	گافر				
حاجی آباد	دهستان بالا	درآگاه	حاجی آباد	مرکزی	حاجی آباد	حاجی آباد
	پتکوئيه	طارم				
	شميل بالا	آشکارا				
فارغان	فارغان	فارغان	فارغان	فارغان		
	پور	کوه شاه				
سرگز احمدی	سرگز	احمدی	سرگز	احمدی		
	سرگز احمدی	احمدی				
دهبارز	خراجی	آب نما	دهبارز	مرکزی	رودان	رودان
	راهدار	راهدار				
	فاریاب	فاریاب				
بيکاه	بيکاه	بيکاه	بيکاه	بيکاه		
	برنظين	برنظين				
	بالاشهر	جغين شمالي				
زيارتعلي	زيارتعلي	رودخانه	زيارتعلي	رودخانه		
	فاریاب	رودخانه بر				
	نورآباد	مسافرآباد				

جغرافیای انسانی استان

قسم	قسم	مرکزی	قسم	حومه	درگهان	درگهان قسم
		شهاب	سوزا	دولاب	دولاب	
				سوزا	سوزا	سوزا
				صلخ	طل	
				لارک	جزیره لارک شهری	
				هنگام	هنگام جدید	
		هرمز	هرمز			هرمز
	میناب	مرکزی	میناب	تیاب	تیاب	میناب
				حومه	حکمی	
				کریان	کریان	
				گوربند	گوربند	تیور
		توکهور	هشتبندی	توکهور	توکهور	هشتبندی
				چراغ آباد	هشتبندی	
		سندرک	سندرک	بندر	بندر	
				درپهن	درپهن	
				سندرک	سندرک	سندرک
	سیریک	مرکزی	سیریک	سیریک	سیریک	سیریک کروگ
				بیابان	بیابان	
		بمانی	بمانی	بمانی	بمانی	کوهستک
				شاهمردی	شاهمردی	

درس ۲ شیوه‌های زندگی در استان

دانش آموزان عزیز! آیا می‌دانید که مردم استان ما به چه شیوه‌هایی زندگی می‌کنند؟ در کشور ما ایران سه شیوه زندگی کوچ‌نشینی، روستایی و شهری وجود دارد و هر سه شیوه زندگی در استان هرمزگان دیده می‌شود که در این درس بیشتر با آنها آشنا خواهید شد.

شکل ۲-۲- نمودار شیوه زندگی در هرمزگان در سال ۱۳۸۵ برحسب درصد

۱- زندگی کوچ‌نشینی

استان هرمزگان به دلیل داشتن آب و هوای معتدل در فصل زمستان محل مناسبی برای قشلاق کوچ‌نشینان است. در استان هرمزگان تعداد عشایر کوچنده کم است و به حدود ۱۸۰۰۰ نفر می‌رسد که به دو صورت درون کوچ (منطقه بیلاقی آنها داخل استان است) و برون کوچ (منطقه بیلاقی آنها خارج از استان است) زندگی می‌کنند. بزرگ‌ترین ایل استان، ایل کوهشاهی است که بیلاق و قشلاق خود را در محدوده کوهشاه احمدی می‌گذرانند و دام‌های عشایر استان‌های کرمان و فارس نیز هنگام قشلاق از مراتع استان هرمزگان استفاده می‌کنند.

بیشتر بدانیم

جدول توزیع ایلی در استان

نام ایل	شهرستان	نوع کوچ
راینی، غربا، کوهشاهی، افشار، بچاقچی، قرائی	بندرعباس، رودان، حاجی‌آباد	برون کوچ
مندیل، کوهشاهی، بلوچ	بستک، بندرعباس، میناب، پارسیان، حاجی‌آباد، بشاگرد	درون کوچ

۲- زندگی روستایی

۴۸ درصد جمعیت استان در روستاها زندگی می‌کنند. بیشترین تعداد روستاهای استان در شهرستان‌های میناب، بندرعباس و حاجی‌آباد و کمترین تعداد روستاها در شهرستان‌های ابوموسی، خمیر و پارسیان قرار گرفته‌اند. روستائیان استان در بخش‌های زراعت، باغداری و دامداری فعالیت عمده‌ای دارند و فعالیت‌های جانبی آنها شامل صنایع دستی، پرورش طیور و ماهیگیری است. در نواحی ساحلی نیز ماهیگیری از فعالیت‌های عمده روستائیان می‌باشد که اغلب به روش سنتی انجام می‌شود.

شکل ۳-۲- نمونه‌ای از منابع درآمد روستائیان استان

گفت و گو کنید

به نظر شما اهمیت و نقش دریا در معیشت روستاهای ساحلی استان چیست؟

شکل روستاهای استان

به دلیل شرایط آب و هوای گرم و خشک، تنوع ناهمواری و مجاورت با دریا، روستاهای هرمزگان بیشتر به شکل‌های متمرکز و طولی دیده می‌شوند.

شکل ۴-۲- شکل روستای طولی و متمرکز

فعالیت ✓

– روستاهای شهرستان محل زندگی شما جزء کدام یک از اشکال روستاها هستند؟ .....

گفت و گو کنید

– روستائشینان شهرستان محل زندگی شما از چه طریقی امرار معاش می کنند؟

۳- زندگی شهری

به نظر شما شهرنشینی در استان نسبت به گذشته چه تفاوتی یافته است؟
به دو تصویر زیر که مربوط به نقطه‌ای از شهر بندرعباس است توجه کنید. چه عواملی سبب این تغییرات شده است؟

شکل ۵-۲- توسعه شهر بندرعباس (میدان ۱۷ شهریور)

شهرستان‌های استان در نواحی مختلف قرار دارند، در نواحی جلگه‌ای شهرستان‌های بندرعباس، بندرلنگه، خمیر و میناب، سیریک و جاسک، در نواحی کوهستانی بشاگرد، در نواحی دشتی بستک، رودان، حاجی‌آباد و پارسیان و در نواحی جزیره‌ای ابوموسی و قشم واقع شده‌اند. توسعه اقتصادی استان و به خصوص شهر بندرعباس باعث ایجاد شهرهای جدید و اقماری مانند شهر جدید علوی، شهرک توانیر، مروارید و ولی عصر شده است.

جغرافیای انسانی استان

جدول ۲-۲- جدول مقایسه جمعیت استان برحسب مناطق شهری - روستایی (طی سال‌های ۹۰-۱۳۶۵)

سال مناطق	۱۳۶۵		۱۳۷۰		۱۳۷۵		۱۳۸۵		۱۳۹۰	
	تعداد به نفر	درصد	تعداد به نفر	درصد	تعداد به نفر	درصد	تعداد به نفر	درصد	تعداد به نفر	درصد
کل استان	۷۶۲۲۰۶	۱۰۰	۹۲۴۴۳۳	۱۰۰	۱۰۶۲۱۵۵	۱۰۰	۱۴۰۳۶۷۴	۱۰۰	۱۵۷۸۱۸۲	۱۰۰
مناطق شهری	۳۰۸۱۹۹	۴۰/۴	۳۸۱۸۲۰	۴۱/۳	۴۴۳۹۷۰	۴۱/۸	۶۶۱۳۲۵	۴۷	۷۸۸۴۷۱	۵۰
مناطق روستایی	۴۵۲۰۱۹	۵۹/۳	۵۴۲۱۴۵	۵۸/۶	۶۱۳۳۲۶	۵۷/۲	۷۴۰۶۰۵	۵۳	۷۸۹۷۱۲	۴۹/۵
غیر ساکن	۱۹۸۸	۰/۳	۴۶۸	۰/۱	۴۸۵۹	۰/۵	۱۷۴۴	۰/۱۳	۱۵۶۹	۰/۰۹

فعالیت

- با توجه به جدول ۲-۲ جمعیت شهری استان از سال ۱۳۶۵ تا ۱۳۹۰ چند درصد افزایش داشته است؟

.....

شکل ۶-۲- چشم اندازی از شهر اهوموسی، بندرعباس، میناب و قشم

جزایر

در آب‌های نیلگون خلیج فارس پاره‌های کوچک و بزرگی از خاک وطن ما وجود دارد که به آنها جزایر می‌گویند. این جزایر عبارت‌اند از: ابوموسی، تنب بزرگ، تنب کوچک، سیری، شیدور، فاروربزرگ و فارورکوچک، قشم، کیش، لارک، لاوان، هرمز، هندورابی و هنگام. این جزایر مرواریدهای غلطان و صدف‌های نایاب خلیج فارس و تکه‌هایی از پیکر ایران عزیزند که با آب‌های گرم و خروشان خلیج فارس احاطه شده‌اند و برای دسترسی به آنها باید با قایق، کشتی، لنج و یا ناوچه، آب‌ها را درنوردید و بر آنها پای نهاد.

اهمیت جزایر: این جزایر از نظر موقعیت نظامی، تسلط آنها بر بنادر خلیج فارس و تنگه هرمز، وجود منابع پرارزش نهفته در دل آنها مانند نفت و گاز و خاک سرخ بسیار مهم و با ارزش‌اند.

مهم‌ترین منابع درآمد جزیره نشینان: ویژگی‌های طبیعی جزایر، کمبود آب شیرین و عدم خاک حاصلخیز، نزدیکی آنها به امارات متحده عربی و سهولت رفت و آمد موجب شده که شغل بیشتر جزیره نشینان خرید و فروش کالا، صیادی و دریانوردی باشد و همین عوامل باعث شده که در گذشته، گروهی از مردم این جزایر برای پیدا کردن کار مناسب و درآمد بیشتر جزیره را ترک نمایند؛ اما با اقداماتی که دولت در سال‌های اخیر انجام داده است؛ مانند ایجاد مناطق آزاد تجاری، بازارچه‌های مرزی، دستگاه‌های آب شیرین‌کن، فروشگاه‌های زنجیره‌ای، بانک‌ها و غیره، تحولی در زندگی مردم زحمت‌کش بومی پیش آمده است که چشم‌انداز روشنی را در پیش‌رو خواهند داشت.

شکل ۷-۲- صیادی

جزیره قشم: این جزیره به دلیل قرار گرفتن در میان خلیج فارس و اقیانوس هند همواره از موقعیتی استثنایی برخوردار است. قشم از دیرباز به عنوان یک مرکز تجاری بین آسیای غربی، شبه جزیره عربستان و سواحل شرقی آفریقا مورد توجه بوده است. تاریخ قشم به ۵۰۰ سال قبل از میلاد مسیح برمی‌گردد. همراه با کشف قاره آمریکا و توسعه راه‌های ارتباطی با آسیا، اهمیت استراتژیک خلیج فارس، تنگه هرمز و جزیره قشم بیش از پیش آشکار می‌شود.

شکل ۸-۲- جزیره قشم

جزیره کیش: جزیره‌ای آباد و زیبا واقع در تپه‌های مرجانی برآمده از دل آب‌های نیلگون خلیج فارس است. عمده تجارت کیش در گذشته مروارید بوده است. این جزیره از لحاظ وسعت مقام دوم را در میان جزایر خلیج فارس دارد و از لحاظ تاریخی دارای سوابق بازرگانی می‌باشد به طوری که مرکز ارتباطات بازرگانی بین هندوستان، ایران و بین‌النهرین به شمار می‌آمده است.

شکل ۹-۲- جزیره کیش

بنادر استان

بندرعباس: بندرعباس به عنوان مرکز استان امروزه یکی از شهرهای بزرگ ایران و مرکز مهم فعالیت‌های اقتصادی و تجاری است. این شهر که در قسمت انتهایی خلیج فارس و در فصل مشترک شاهراه خلیج فارس و دریای عمان واقع شده است، نقش مهمی در زمینه صادرات و واردات کشور ایفا می‌کند. تأسیسات مهم دریایی و زیربنایی کشور همچون بندر شهیدرجایی، پالایشگاه نفت بندرعباس، کارخانه آلومینیوم المهدی، کارخانه آلومینیوم هرمزگان، کشتی‌سازی خلیج فارس، فولاد و سیمان هرمزگان از این جمله می‌باشند.

شکل ۱۰-۲- بندرعباس

بندر شهید رجایی: مجتمع بندری شهید رجایی، با برخورداری از موقعیت منحصر به فرد جغرافیایی در نزدیک‌ترین نقطه به تنگه هرمز و دهانه ورودی خلیج فارس، به دلیل فاصله کوتاه از مسیر اصلی تردد بین قاره‌ای کشتی‌ها، با قرار گرفتن در محل تلاقی کریدور ترانزیتی شمال - جنوب، مهم‌ترین دروازه واردات و صادرات جمهوری اسلامی ایران محسوب می‌شود.

شکل ۱۱-۲- بندر شهید رجایی

مجتمع بندری شهید رجایی، با در اختیار داشتن بزرگ‌ترین و پیشرفته‌ترین ترمینال کانتینری کشور، و پس از افتتاح فاز دوم طرح توسعه حجم گسترده‌ای از عملیات جابجایی کالای عمومی خصوصاً محصولات فولادی، فله خشک، فله مایع و فرآورده‌های نفتی خام در این بندر انجام می‌شود.

این مجتمع عظیم بندری به عنوان دروازه واردات و صادرات و تنظیم‌کننده نبض اقتصاد کشور، طی سال‌های اخیر حرکتی را برای جهانی شدن و گرفتن سهم بیشتری از حمل و نقل دریایی و تجارت بین‌المللی آغاز کرده است.

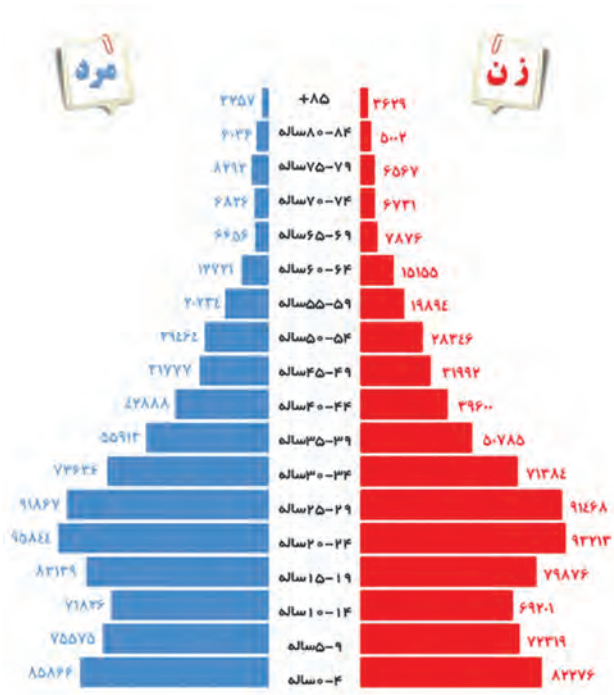
بندر لنگه: بندر لنگه جنوبی‌ترین مرز ساحل خشکی خلیج فارس است از این رو این بندر کمترین فاصله را با سایر کشورها و بنادر حاشیه جنوب خلیج فارس دارد. اتصال از سه جهت به شبکه جاده‌ای کشور، موقعیت مناسب قرارگیری بندر به لحاظ جغرافیایی، نزدیکی به تنگه هرمز و آب‌های بین‌المللی، وضعیت مساعد شرایط حوضچه بندر، ارتباطات قوی ساکنان با اتباع کشورهای حاشیه خلیج فارس و فاصله کوتاه بندر تا کشورهای مذکور بندر را از لحاظ ارتباطات دریایی در جایگاه ویژه‌ای قرار داده است.

شکل ۱۲-۲- بندر لنگه

ساختمان سنی جمعیت استان

از هرم سنی زیر چه چیزهایی استنباط می کنید؟

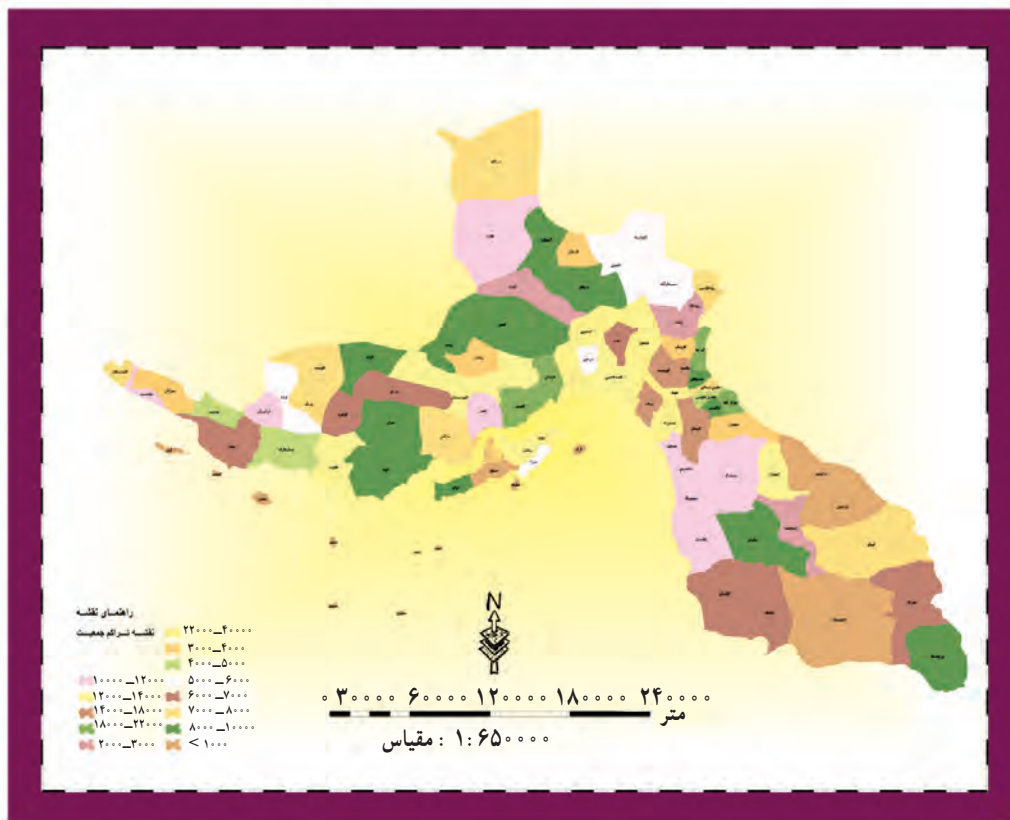
شکل ۱۳-۲- نمودار هرم سنی جمعیت در سال ۱۳۹۰

استان هرمزگان در دهه‌های گذشته بانرخ رشد جمعیت ۴ درصد جزء استان‌هایی است که بیشترین میزان افزایش جمعیت را داشته است میزان باسوادی در استان نیز در سال‌های اخیر افزایش چشمگیری داشته و از ۳۲ درصد در سال ۱۳۵۵ به ۸۲ درصد در سال ۱۳۸۷ رسیده است.

تراکم جمعیت استان

استان هرمزگان با تراکم ۱۹/۷۳ نفر در هر کیلومتر مربع، از استان‌های کم تراکم کشور به حساب می‌آید. جمعیت استان بیشتر در شمال شرقی و مرکزی و جزایری که به عنوان مناطق آزاد شناخته می‌شوند سکونت دارند. دلایل تراکم جمعیت در این مناطق عبارت‌اند از: آب کافی، خاک حاصلخیز، آب و هوای مساعد، وجود مراکز اقتصادی تجاری و صنعتی و نیز مرکزیت سیاسی - اداری بندرعباس. این درحالی است که جمعیت در نواحی غربی به دلیل شرایط نامناسب طبیعی از تراکم پایینی برخوردار است.

شکل ۱۴-۲- نقشه تراکم جمعیت استان هرمزگان

فعالیت

— بیشترین تراکم جمعیت در کدام شهرستان‌ها دیده می‌شود؟ .....

مهاجرت

استان هرمزگان یکی از استان‌های مهاجر پذیر کشورمان است به طوری که در فاصله سال‌های ۱۳۷۵ تا ۱۳۸۵، ۱۳۸۵ تا ۱۳۸۵، ۱۳۸۵ تا ۱۳۸۵ نفر به این استان مهاجرت کرده‌اند. مقصد بیشتر این مهاجران، شهرستان‌های بندرعباس، قشم و کیش بوده است.

مهم‌ترین پیامدهای مهاجرت عبارت اند از:

- ◆ گسترش حاشیه نشینی به خصوص در بندرعباس
- ◆ ایجاد ترافیک و مشکل حمل و نقل
- ◆ ایجاد مشاغل کاذب و افزایش تعداد بیکاران

شکل ۱۵-۲- حاشیه نشینی در بندرعباس

فعالیت ✓

– نمودارهای زیر عوامل دافعه و جاذبه در زمینه مهاجرت را در استان هرمزگان نشان می‌دهد. در جاهای خالی چه عواملی را شما می‌توانید اضافه کنید.

